

Posudek vedoucího na bakalářskou práci Matyáše Křížkovského Pojetí zákonné svobody v Kantově politické filozofii

Bakalářská práce je věnována rozboru pojmu zákonné svobody u Kanta na pozadí diskusí o negativní a pozitivní svobodě, jež byly původně vyvolány známým esejem Isaiaha Berlina. Práci považuji za vynikající výklad Kantova pojetí svobody, který přesahuje požadavky kladené na bakalářskou práci, neboť s hlubokou znalostí věci autor dokázal zasadit tento klíčový koncept do celku Kantovy filozofie a pronikavým způsobem analyzoval jeho místo ve třech Kantových kritikách rozumu a lidských schopností užívání rozumu v poznání, jednání a usuzování. Svým způsobem se dá říci, že výsledkem je kritika politického rozumu podle Kanta – nikoli ovšem systematicky provedena, ale přinejmenším naznačena v hlavních obrysech.

Východiskem práce je Berlinovo rozlišení na negativní a pozitivní svobodu, které zdánlivě samozřejmě umožňuje zařadit Kanta mezi stoupence pozitivní svobody, jak ostatně výslovně Berlin sám tvrdí. Zároveň však Kant bývá všeobecně považován za liberálního myslitele a není až tak obtížné ukázat, že Kantovi není nijak cizí liberální koncept negativní svobody. Stačí připomenout úvahy o tom, že otázku mírové kooperace různých lidí v jednom společenství lze vyřešit podle Kanta i pro národ „děblů“, když pravidla kooperace nastavíme tak, aby jednak byly eliminovány škodlivé účinky jednání „děblů“ navzájem a zároveň aby nerušenou volnost získaly jejich prospěšné zájmy. V těchto úvahách o liberálním právním státu se Kant zjevně opírá o koncept negativní svobody.

Autor Berlinovu kritiku Kantova pojetí svobody proto považuje za „problematickou“ a za cíl svých úvah si dává, aby Kantovo pojetí svobody hlouběji vysvětlil. Prvním krokem je rozlišení na morální svobodu, pro kterou by platila Berlinova výhrada, že podléhá tzv. paradoxu svobody, a na svobodu právní, která je spojena s vnějším donucováním a svoboda je pojmána negativně. Úlohou se tedy stává pochopit Kantův pojem svobody v celku jeho filozofie. Řešení, k němuž dospívá, lze stručně charakterizovat následovně. Autor u Kanta nachází jakýsi „původní“ pojem svobody, svobody v existenciálním smyslu, který přesahuje konceptualizace lidského jednání, jak je známe z polemik o negativní a pozitivní svobodě.

Pojem existenciální svobody umožňuje autorovi tematizovat nejenom spojitost morálky a politiky u Kanta, ale také ve filozofii dějin odhalit doménu politické svobody, jež překonává omezení negativní a pozitivní svobody. Do jaké míry se autorovi tímto „třetím pojmem“ svobody daří vyhnout Berlinovým námitkám, zůstává podle mého soudu nadále diskutabilní. Lze totiž uvést popperovskou výhradu, že Kantova filozofie dějin se paradoxu svobody nevyhýbá, jelikož namísto dějin otevřených lidské svobodě a racionální kreativitě, nabízí jenom hegelovská proctví o vítězství racionality a svobody, která paradoxně legitimizují panství svévole a otroctví. Autor by se tomuto popperovskému obvinění Kanta z hegelovských prohřešků zřejmě bránil poukazem na to, že svoboda a rozum v dějinách sice jsou nahlíženy u Kanta teleologicky, jak odpovídá Kritice soudnosti, ale nejedná se o řád a priori konstruovaný, ale jenom reflektovaný v historických zkušenostech občanské veřejnosti. Autor se totiž v úvahách o Kantově filozofii dějin opírá o koncept reflektované soudnosti, jak jej nachází vypracován u Hannah Arendt.

Zůstává podle mého názoru diskutabilní, nakolik se Matyáši Křížkovskému podařilo náležitě a v úplnosti vysvětlit toto existenciální pojetí svobody v „celku“ Kantovy politické filozofie, ale v každém případě platí, že autor prokázal hlubokou znalost věci, pozoruhodné interpretační schopnosti, a proto navrhuji, aby jeho práce předložená k bakalářské zkoušce byla klasifikována známkou výborně.